

Forord

Temaet for dette nummer af *Sprogforum* er sproget på arbejde. Dette emne har i mange år været genstand for stor debat både på politisk niveau og blandt praktikere og undervisere. Det gælder ikke mindst i forbindelse med etableringen af uddannelsen i dansk som andetsprog omkring årtusindskiftet og udviklingen af ideen om ‘arbejdsmarkedsrettet sprogundervisning’. Men temanummeret handler ikke udelukkende om dansk som andetsprog da forholdet mellem ‘sprog’ og ‘arbejde’ også er relevant i forhold til fremmedsprogene, f.eks. hvad angår uddannelse og efteruddannelse i engelsk (og tysk, fransk eller spansk) som forberedelse til det flersprogede arbejdsmarked. Vi bringer desuden artikler om andetsprogsundervisning i Sverige og i Norge og om flersprogethed på norske byggepladser.

På sprogcentre har man i mange år skullet forholde sig til skiftende politiske krav til arbejdsmarkedsorientering, og i kommuner og jobcentre har integrationsloven i mange år defineret både sprog-læring og beskæftigelse som sidestillede, centrale dele af en mere overordnet integrationsindsats. Med den seneste politiske aftale i 2017 om at lempe kravet til uddannelse af undervisere i dansk som andetsprog er debatten blusset op igen, og der er måske i endnu højere grad end tidligere behov for kvalificerede diskussioner af hvad arbejdsmarkedsrettet danskundervisning er, kan og kunne være i fremtiden.

Flygtningekrisen har utvivlsomt skabt en ny situation og nye vilkår for andetsprogsundervisningen idet flygtninge i langt højere grad end tidligere kommer nærmest direkte ud på arbejdsmarkedet, enten som led i integrationsuddannelsesforløb eller som led i sprog- eller arbejdsstræningsforløb formidlet af kommunale jobcentre. Dertil kommer at man i 2016 indgik en aftale om afvikling af det specifikke forløb i arbejdsmarkedsrettet danskundervisning for arbejdsmigranter i Danmark med den konsekvens at arbejdsmarkedsretningen nu skulle lægges ind i den ordinære undervisning. Den ordinære undervisning skal således fra 2017 imødekomme både nyankomne flygtninge og arbejdsmigranter samtidig med at der åbnes op for at sprogundervisningen i fremtiden skal varetages af undervisere som ikke har deltaget i et længerevarende efteruddan-

nellesforløb i dansk som andetsprog. Disse forandringer stiller nye krav til både andetsprogsundervisere, arbejdsgivere og ikke mindst nyankomne andetsprogsbrugere, og det ændrer på mange måder fokus og formål i forhold til sprogtilegnelse for den enkelte sprogbruger og den enkelte underviser. Den fortsatte positive udvikling af sprogundervisningen for andetsprogsbrugere er på denne baggrund mere end nogensinde afhængig af kvalificerede og aktualiserede didaktiske diskussioner af arbejds(marked)rettet sprogundervisning, som forhåbentlig kan influere praksis på området, både politisk og i forskning og undervisning.

Dette temanummer har til formål at skabe en platform for sådanne diskussioner – både i tilknytning til andetsprog og fremmedsprog – ved at give stemme til praktikere, undervisere og forskere fra Danmark, Norge og Sverige, som har indblik i den nuværende praksis indenfor arbejdsmarkedstretet sprogundervisning. Disse stemmer er ikke politiske selvom de indtræder i et politiseret felt. De forskellige bidrag til nummeret tager alle udgangspunkt i et kommunikativt sprogsyn og en tilgang til sprogundervisning og sproglæring som noget der på den ene eller den anden måde handler om ‘sprog på arbejde’, altså sproglig virksomhed, hvoraf sproget på arbejdspladsen blot er én dimension. Det hidtil relativt ensidige fokus på ARBEJDSMARKEDSTRETET sprogundervisning bør således erstattes af et bredere fokus på ARBEJDSRETET sprogundervisning der mere overordnet handler om at udviklingen af sproglige kompetencer udspringer af sprogbrugerens VIRKSOMHED og virkelighed mere generelt, herunder en given arbejdspraksis eller fremtidig arbejdspraksis.

Den forskningsmæssige platform for dette fælles perspektiv er en sociokulturel tilgang til sproglæring, hvor motiveret og investeret dialog er drivkraften for praksis og sproglæring i relation til denne praksis. Med afsæt i dette perspektiv søger nummeret at bidrage til nye perspektiver på læringsprocesser og undervisningsformer i relation til arbejdsmarkedstretet sprogundervisning snarere end til en bestemt politisk dagsorden. Formålet med nummeret er således to-delt: 1) at give indblik i hvilke nye erfaringer, initiativer, løsninger og udfordringer som den politiske, samfundsmæssige og undervisningsmæssige situation omkring arbejdsmarkedstretet sprogundervisning har medført, og 2) at genbesøge forskningsmæssige og didaktiske diskussioner omkring kommunikativ, *task*-baseret, praksisorienteret og interaktionel sprogundervisning netop i lyset af den seneste udvikling og situation. På denne måde har nummeret ikke blot relevans for undervisere og forskere inden for andetsprogsfeltet, men har en langt bredere relevans for alle undervisere

og forskere som arbejder med det helt grundlæggende spørgsmål om hvordan vi knytter sprogundervisningen – også i fremmedsprogene – så tæt som muligt an til den praksis uden for klasserummet som sproglæringen retter sig mod. Og den praksis kan udfolde sig i det land hvor sproglæringen foregår, eller i udlandet og/eller i de transnationale medier.

Det sociokulturelle udgangspunkt involverer imidlertid også et kritisk perspektiv på de læringsmuligheder og praksismuligheder som individuelle sprogbrugere har og ikke har, og som på denne måde får en betydning for hvad der læres og ikke læres, uanset om undervisningen er arbejds(marked)rettet eller finder sted på selve arbejdspladsen. På denne måde bidrager nogle af artiklerne også med mere kritiske indvendinger mod den herskende ide om at arbejdsmarkedetsrettede sprogundervisning i sig selv udgør et “quick fix” på de integrations- og beskæftigelsesproblemer som den politisk er tænkt som et svar på.

I sin kronik *Ny videreuddannelse for undervisere i dansk som andetsprog på vej, men hvorfor egentlig?* giver Juni Söderberg Arnfast en oversigt over den politiske historie bag de forandringer (nedskæringer) der siden 2016 har været på vej for videreuddannelsen af undervisere i dansk som andetsprog med sigte på større arbejdsmarkedsorientering for flygtninge og familiesammenførte. Hun fremfører bl.a. at det eneste grundlag udlændinge- og integrationsministeren har for at nedskære kompetencekravene, er en konsulentrapport der er udarbejdet uden medvirken af fagfolk med særlig indsigt i danskundervisning for voksne udlændinge.

Michael Svendsen Pedersens artikel *Samspil – sprogdidaktiske tilgange til arbejdsrettet andetsprogsundervisning* baserer sig på en kommunikativ og sociokulturel tilgang til sproglæring. Den fokuserer på hvorfor der er behov for en sprogundervisning som på den ene side didaktisk er tilrettelagt i forhold til nogle *tasks* som er relevante for ‘sproget uden for klasserummet’, og på den anden side tager udgangspunkt i den livs- og læringshistoriske kontekst der danner grundlaget for individets sproglige udvikling.

Professionalisering af dansk som andetsprog i samspil med arbejde, praktik og IGU-forløb af Ellen Bertelsen belyser hvordan man arbejder med at tilrettelægge undervisningen i arbejdsmarkedetsrettede undervisning i dansk som andetsprog på baggrund af en grundig sprogbehovsanalyse baseret på sproginterviews, observationer, indgangstests og optagelser fra arbejdspladsen. Blandt eksemplerne er sprogbehovene i en slagterafdeling i SuperBrugsen og sprogbehovene for en skovarbejder i Skov- og Naturstyrelsen.

Aina Bigestan m.fl. tager i artiklen “*Här böjer vi inte verb i onödan*” – om samarbete och lärande inom integrerad yrkes- och andraspråksutbildning udgangspunkt i et projekt på Center for Svensk som Andetsprog på Stockholms Universitet med fokus på samarbejdet mellem faglærere og sproglærere omkring tilrettelæggelsen af arbejdsmarkedsrettet sprogundervisning. Her beskrives det hvordan man som baggrund for undervisningen har indsamlet materiale fra arbejdssituationer, særligt med fokus på anvendelsen af grænseobjekter i form af fotos i stedet for lærebogsmaterialer, og herigennem har belyst den tætte relation mellem forståelse for arbejdet og arbejdet i sproget. Artiklen udgør således et konkret bud på en didaktisk tilgang og ressource i arbejdsmarkedsrettet sprogundervisning.

I artiklen *Inddragelse af hverdagen i andetsprogsundervisningen* tager Charlotte Sun med udgangspunkt i økologisk teori fat på måder at tilbyde kursister i dansk som andetsprog bæredygtig undervisning som adresserer deres ønske om at bruge sproget uden for klasserummet. Sun sætter særligt fokus på nødvendigheden af at ændre måden hvorpå undervisere og kursister tænker og praktiserer hjemmearbejde, så det i højere grad relaterer sig til den virkelighed der er uden for klasserummet snarere end blot at udvide klasserummet til hjemmet.

Therese Hauge beskriver i *Efteruddannelse i arbejdsrelevant engelsk* udfordringerne ved opkvalificering af engelsksproglige kompetencer på arbejdspladser hvor engelsk udgør det officielle arbejdssprog eller spiller en væsentlig rolle, som f.eks. på videregående uddannelsesinstitutioner, der er omdrejningspunktet for artiklen. Artiklen giver fra et sprogkonsulentperspektiv et bud på hvordan man kan arbejde med sproglig opkvalificering som behovsorienteret i forhold til den enkelte deltager.

Artiklen *Innvandrere og flyktningers vei mot arbeidslivet* af Aud Blaker og Michael Svendsen Pedersen præsenterer erfaringer og praksis fra et sprogcenter i Norge. Her arbejder man tæt sammen med kommunen om at tilbyde en integreret sproglærings- og beskæftigelsesindsats på baggrund af en indledende afdækning af kursistens udgangspunkt for og målsætninger med sproglæringen, og man tilpasser undervisningen til de specifikke forudsætninger og arbejdsmæssige behov og mål. Her tænkes kursistens ansættelsesparathed ikke blot snævert i forhold til opnåelse af et bestemt sprogligt niveau i generel forstand, men i forhold til opnåelsen af en fagspecifik sproglig kompetence.

Søren W. Eskildsen og Johannes Wagner argumenterer i “*Language learning in the wild*” som praksisorienteret sprogundervisning for at den hverdagslige sproglige praksis som den andetsprogstalende deltager

i, fordrer en række muligheder for sproglæring og sprogtræning som rummer et større potentiale end den sproglæring og sprogundervisning som foregår i klasserummet. Artiklen fremsætter afslutningsvis at hvor den nuværende tænkning inden for sproglæring går fra undervisning til (senere) sprogbrug i samfundet, så bør man snarere arbejde henimod en modsatrettet praksis, hvor erfaringer fra livsverdenen høstes og bruges i undervisningen.

Kamilla Kraft beskæftiger sig i artiklen *Kontekster og vilkår for arbejdsintegreret sproglæring* med et andet aspekt af spørgsmålet om arbejdsmarkedsrettet sprogundervisning, nemlig den flersprogede virkelighed på byggepladser i Norge. Hun beskriver hvordan arbejdere med flersproglige kompetencer fungerer som uofficielle sprogambassadører for at imødekomme de manglende norskkundskaber blandt de andre medarbejdere. Hun argumenterer for nødvendigheden af at forstå og analysere vilkårene for sproglæring på en given arbejdsplads før man implementerer sprogundervisning som del af et arbejdsliv. Artiklen præsenterer således en kritisk læsning af vilkårene for ikke norsktalende medarbejdere på en norsk arbejdsplads som ikke er indbefattet af et tilbud eller krav om arbejdsmarkedsrettet sprogundervisning.

I *Undervisningsmaterialer i den erhvervsrettede danskundervisning – begrænsninger og perspektiver* tager Ingrid Obdrup fat i en særlig side af praksis på sprogcentre, nemlig undervisningsmaterialet, og undersøger hvorledes dette igennem tiden har udviklet sig i relation til den samfundsmæssige situation og politiske debat omkring andetsprogsundervisningen. Hun præsenterer hermed en analyse af hvordan denne udvikling har manifesteret sig i form af en øget orientering mod arbejdslivet. Hun argumenterer imidlertid også for at der, på trods af løbende revisioner i retning af øget tematisk fokus på arbejde i materialet, ikke tilbydes nye didaktiske redskaber til arbejdsmarkedsretning af undervisningen.

Eva Bramm og Marta Kirilovas artikel *“Du skal bare sætte hende i gang, du skal ikke gå og passe hende” – om sprog i praktikforløb for flygtninge og indvandrere* sætter fokus på sprogpraktikken som et aspekt af den virkelighed som nogle kursister i dansk som andetsprog oplever på arbejdsmarkedet, og beskriver hvorledes denne virkelighed tilbyder relativt begrænsede muligheder for sprogtræning. Med udgangspunkt i analyser af faktiske interaktioner i praktikken beskriver forfatterne hvordan selve karakteren af de sproglige opgaver som praktikken involverer, begrænser potentialet for sproglæring i relation til den givne arbejdspraksis.

På *Åbne sider* skriver Louise Myrup i *Dansk tegnsprog: Man bliver en*

bedre tolk af at forstå sprogbrugernes kultur om vigtigheden af at besidde interkulturel kompetence fordi den kan bruges som et redskab til at møde et individ med et andet sprog og en anden kultur. Interkulturel kompetence giver mulighed for at kunne tilpasse sig den enkelte, f.eks. den døve tolkebruger i den professionelle sammenhæng, og desuden medfører den et mentalt overskud som gør det muligt at fokusere på selve kommunikationen, her f.eks. tolkningen.

Som altid indeholder dette nummer *Temanyt* med nyere litteratur inden for temaet udvalgt af Sprogpædagogisk Informationscenter på AU Library, Emdrup. *Temanyt* efterfølges af *Andet nyt* med nye bøger fra bibliotekets samling.

God læselyst!

Redaktionen